

Panun näkinoita

Sakari Topeliuksesta sananen.

Satuin Sakarin-päivän iltana jättämään auki radion juuri, kun ilmoitettiin, että historian valokeila jälleen valottaa jotain. Kuuluttaja mainitsi Topeliuksen nimen, jolloin sen verran heilautin korviani, että tilastokaavakkeet, kirjeet, konseptit, tilinpäätösym. ym. paperit, joihin olin korviani myöten vajonnut, hieman väistyivät ja saatoin erottaa mistä oli kysymys. "Eversti Boris Gyllenbögel kertoo Sakari Topeliuksen historiankäsituksesta."

Eversti, jonka nimikin jo heti toi mieleen Välskärin kertomusten sankarit, tosiaan kertoi hauskaan ja selventävään tyyliin niin

että voisin vaikka onnitella nuoria kadetteja, jos tämä herra sattuneen olemaan heidän opettajansa.

Topelius nimitettiin ystäviensä toimesta Suomen historian ylimääräiseksi professoriksi erään keisarivierailun aikana ja hän on sikäli outo professori, ettei hän nimityksensä jälkeen julkaissut ainoatakaan tieteellistä teosta. Ei tyydyttäisi siis ainakaan professori Ernesti Hentusta, jonka tiedemiehille asettamat nimimittöysoavutuksiin nähden pari vuotta sitten olivat eräänlaisen keskustelun alaisena. Mutta Topelius täytti, jos niin sanoisin, kateederinsa hyvin. Hänestä mainitaan, että kun hän ryhtyi luennoimaan historian aikakau-

sista oli hänen näkemyksensä niin selvä ja hänen kaunopuheisuutensa niin suuri, että luento jäi kuuntelijan mieleen pysyväisessä.

Minulle puolestani on jäänyt hyvin elävästi mieleen luentosarja, jonka Viljo Tarkiainen piti meille nuorille yksitoista vuotta sitten "vanhan puolen" isossa auditoriossa, minne keväinen talviaurinko paistoi niin kirikkaasti, että vieläkin silmiäni häikäisee. Ohut mustavahakantinen vihko puolestaan säilyttää tuon luentosarjan konkreettisenä vaikka sadan vuoden päähän. Aukaisen sen summassa (ihmettelen kuinka siistiä jo silloin parjattu käsialani sentään oli) ja luen mm., että "lehtinovellit ovat harjoittelua suurimman, Välskärin, jälkitulon, -66; ne ovat puoleksi romanttiikkaa, puoleksi historiaa."

Siihen tyyliin nyt kertoili ohimennen everstimmekin. Romaaneissaan, ennen kaikkea "Välskäreissään", esitti Topelius histo-

riankäsityksensä. Hänen ikuiseksi kunniaukseen jää, kuten radioesitelmöitsijä sanoi, että hän esitti historiaa suomalaiselta näkökannalta katsottuna. Ruotsalaiset tiedemiehet, vieläpä kirjailijatkaan, eivät juuri koskaan maininneet paljoakaan suomalaisista, meidän näkökannallamme asettumisesta puhumattakaan. Ja mikä tärkeintä mielestäni: Topelius esitti tämän kaiken ruotsinkielellä kymmenille- ja nykyisin jo sadoilletuhansille ruotsalaisille kahden puolen Pohjanlahden. Eikä Topelius nähnyt historiaa vain kuninkaiden ja paavien historiana, vaan hän näki, kuten "Välskäreistä" ennen muuta tiedämme, sen myös nimettömän kansan historiana.

"Omistaako Suomen kansa historiaa?", tämäniminen oii Topeliuksen puhe, jonka hän jo 25-vuotiaana piti Pohjalaisessa osakunnassa aikaansaaden keskustelun, jonka mainingit levisi-

vät vesirenkaiden tavoin laajalle ulkopuolelle osakunnan.

Erittäin mielenkiintoinen esitys. Humanisti sotilaan univormussa. tuo iso herra Gyllenbögel, "Välskäreiden" parhaiden miesten henkinen perijä. Realistinen esitys romanttisesta miehestä!

Mutta nyt on puhuttava myös siitä häpeällisestä kohtelusta, mikä nykyisin on tullut "Välskäreiden" osaksi. Ystäväni Suuri Kirjanoppinut siitä minulle on usein maininnut, nimittäin "Välskäreiden" silpomisesta. Tätä tulipalonkiireellä hautaansa kohden juoksevaa nykysukupolvea varten on painettu lyhennetty "Välskärit", joka siis on eräänlainen Välskärin valikoidut teokset. Eivätkö nykyuoret muka malta lukea kirjaa kanteen kanteen — meidän useimpien mielestä teos loppui kesken. Ja sitäpaitsi tällainen silpominen on loukkaus kirjailijaa kohtaan.